

BÉNYEI ERZSÉBET

AZ ÓVODAI TEHETSÉGGONDOZÁS GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSÁNAK KORLÁTAI ÉS LEHETŐSÉGEI

A tehetséget a korai életszakaszban inkább potenciálként, lehetőségként értelmezhetjük, hiszen kibontakozása igazán csak később várható. Mégis, ebben az igen érzékeny időszakban nélkülözhetetlen a megfelelő támogatás biztosítása, a világ megismerése irányában bontakozó érdeklődés felkeltése, az érzelmi biztonságélmény és a valahová, valakihez tartozás élményének megalapozása, a gyermek számára örömteli tevékenységek biztosítása, amelyekben felszabadultságot és képességeinek megmutatkozási lehetőségét élheti át (Fehér, 2015). „A sikerélmény pedig jó motivációs erő a további gyakorlásra és a magasabb szint elérésére” (Duró, 2006, 107).

A tehetséggondozás gyakorlati megvalósulásával kapcsolatban sok eredményesen használható program, műhely, jó gyakorlat jött már létre. Egyes óvodák tehetséggondozó programjának a kitűzött és elért céljairól, megvalósulásuknak kezdeteiről és módjáról, magáról a folyamatról online is jelentős forrásanyagot találhatunk, így betekintést nyerhetünk a különböző intézményekben bevált, jól használható gyakorlati példákba. Ezenkívül természetesen területi, regionális és országos tehetségpontok is működnek, melyekről egészen rész-

letes információk érhetően el az online térben.

A legátfogóbb képet talán a <https://tehetseg.hu/> honlap szolgáltatja, melyen konkrét tehetségpontokra (Szlovákiában, Magyarországon, Romániában működőkre egyaránt) kereshetünk rá, ahol többek között az egyes Tehetségpontok alkalmasságának voltáról, illetve specifikus és konkrét programjaikról is olvashatunk.

Ezek a forrásanyagok ezáltal egyfelől pozitív mintaként állhatnak előttünk, pedagógusok előtt. Legfőképp mivel a jó gyakorlatokon túl segítő cikkek is olvashatók, illetve továbbképzések, tanácsadások is a pedagógusok munkáját segíthetik e téren. Másfelől viszont nem szabad megfeledkezni arról, hogy egy adott intézményben jól működő gyakorlat egy másik intézményben, más feltételek, legfőképp más képességű gyermekek, továbbá eltérő pedagógiai program mellett nem biztos, hogy ugyanolyan sikereket fog magával hozni.

„A modern pedagógia alapelve szerint minden gyermeket a neki megfelelő nevelés illet meg, vagyis mindenkinek az őt legeredményesebben fejlesztő nevelésben kell részesíteni” (Füllér, 1999, 32). Ennek megfelelően nyilvánvaló tehát, hogy egyes gyermekek fejlesztése mást kíván a pedagógus

eszköztárából. A tehetséggondozás intézményen belüli, műhelyekben történő megvalósítása gyakran a személyi és a tárgyi viszonyok hiányosságai miatt látszólag korlátokba ütközik.

Meglátásom szerint e problémakörben az első számú megoldandó feladat logisztikai jellegű, hiszen a tehetségek kibontakoztatásához inkább személyi, mintsem tárgyi feltételek megléte szükséges. Nyilvánvaló, hogy egy bizonyos mennyiségű báb, színes papír vagy épp rendelkezésre álló infokommunikációs eszközök nagyban segítik a tehetséggondozást, azonban a sikernek nem egyedüli feltételei ezen tárgyi eszközök megléte.

Mindezeknek és így a sikeres tehetséggondozás megvalósulásának az egyik legfontosabb kérdése az, hogy ki vezesse a tehetségműhelyt/műhelyeket. Vannak-e olyan pedagógusok az intézményben, akik megfelelő késztetést és szaktudást éreznek magukban ahhoz, hogy az intézményen belül tehetségműhelyt vezessenek, és ha igen, mely időpont a legalkalmasabb erre a gyermekek, illetve az intézmény működésének szempontjából? Esetleg minden óvónő a saját csoportjában bontogassa a tehetséges gyermekek képességeit? Hiszen ma már evidenciának számít, hogy az óvodában a leggazdagabb egyéni tehetséggondo-

zást, fejlesztést maga a játéktevékenység biztosítja, amennyiben biztosított hozzá az elegendő hely, idő és élmény (Nagy, 2012).

Ezekre a kérdésekre nyilvánvalóan nem lehet egy egységes, mindenkor és mindenkire használható, egyetemes jó választ adni, azonban néhány irányelv átgondolása, adott intézmény specifikumaihoz való igazítása nagyban segítheti a sikeres gyakorlati munka megvalósulását. Fontosnak tartom azonban, hogy a kérdések megválaszolása évről évre, újra és újra szükséges az év közben összegyűlt tapasztalatokkal kiegészítve. Amennyiben kellő önkritikával reflektálunk pedagógiai munkánkra, kitűzött céljainkra, a megvalósulás során akadályba ütközött tevékenységekre és a sikerekre, valamint ezeknek megfelelően alakítjuk a következő negyedéves, féléves, illetve éves tevékenységeinket, úgy a gyermekek valóban a nekik legjobb fejlesztésben részesülhetnek. Természetesen ez a műhelymunkákra éppúgy vonatkozik, mint a mindennapos, csoporton belüli foglalkozásokra.

Fontos szem előtt tartani, illetve megfontolni azokat a szakemberi ajánlásokat, melyek szerint óvodákban a direkt műhelymunkákat az iskoláskort megelőző évnél hamarabb nem ajánlatos elkezdni. A tehetséggondozás minden gyermek tekintetében kiterjed a teljes óvodáskorra, továbbá a tehetségigéreték gondozását felvállaló óvodák elfogadták azt az elvet is, hogy nem csupán a gyermekek hátrányaira fókuszálva, hanem a legjobb adottságokat és képességeket megkeresve, kibontakoztatva fejlesztik őket (Nagy, 2012).

Kísérletek bizonyították, a legeredményesebb fejlődés-fejlesztés útja az érzelmi nevelésen, a játékos kreativitáson és a szociális szituációkon, tevékenységeken keresztül vezet. A játékoság és az életkori sajátosságok együttes figyelembe vétele elengedhetetlen, hiszen a korai, direkt módon történő tanítás megterhelően hat a tehetség-ígéretes gyermekekre is, mely következtében a gyermek szorongással teli, frusztrált, hisztérikus reakciókat mutató vagy kimerültségtől szenvedővé válhat (Füllér, 1999).

TEHETSÉGTERÜLETEK AZ ÓVODAI TEVÉKENYSÉGEK SZERINT

Az óvodai tevékenységek tradíciójának figyelembevételével a gardneri

nyolc tehetségterülethez, képességterülethez hozzárendelhetünk olyan óvodai tevékenységeket, melyek jól fejlesztik a gyermek egy-egy speciális tehetségterületét.

Tehetségterületek – képességterületek	Óvodai műhelyfajták a speciális tehetségigéreték gondozásához
1. Nyelvi tehetségterület	Meseműhelyek, anyanyelvi játékok műhelye, nemzetiségi nyelvi műhelyek
2. Zenei tehetségterület	Énekes, ritmusos, hangszeres, zenei képességfejlesztő műhelyek
3. Térbeli – vizuális tehetségterület	Képzalkotással, plasztikai munkával, kézimunkákkal foglalkozó, terek komponálásával foglalkozó műhelyek (népi kismesterségek, barkácsolás stb.)
4. Testi-kinesztikus tehetségterület	Sport és egyéb mozgásos tevékenységműhelyek, népi játékok, dalos játékok, táncázás-táncos lehetőségek
5. Logikai tehetségterület	Logikai játékműhelyek, kreatív műhelyek
6. Természeti tehetségterület	Környezetünk felfedezésének műhelyei (természeti környezetre értve)
7. Interperszonális képességek fejlesztése	E két terület szervesen beépül az összes óvodai tevékenységbe, mivel csak cselekvések során, a tevékenységekbe ágyazva fejleszthetők. A fenti tehetségműhelyek nélkülözhetetlen elemei a társas, szociális kapcsolatok, és az önfejlesztő, önerősítő, önmegismerő képességek fejlesztése. Ugyanakkor a gyakorlat igazolja, hogy ezek az óvodás gyermekeknek általában gyenge pontjai, de tudni kell, hogy ebben a korban fejleszthetők a legjobban.
8. Intrapersonális képességek fejlesztése	

(Nagy, 2012)

Mint látható, ezek a tevékenységek az óvodai mindennapokat is szervesen átszövik, így tehát minden gyermek részesülhet a tehetséggondozásban. Úgy vélem, hogy ennek tudatában fontos a pedagógusok szerepvállalása

a tehetséggondozásban a mindennapok során. Így a gyermekek megfigyelésére már kiscsoporttól lehetőség nyílik, mely megfigyelések a létrehozott műhelyekbe való beválogatást nagyban segítik.

GYAKORLATI ÖTLETEK A TEHETSÉGGONDOZÁS CSOPORTON BELÜLI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

1. NYELVI TEHETSÉGTERÜLET

Nyilvánvalóan a nyelvi terület fejlesztésével kapcsolatban elsőképp a mesék – népmesék, mondókák adta lehetőségek jutnak eszünkbe. A népmesék feldolgozása, dramatizálása minden óvodában általános gyakorlatnak számít. Azonban amennyiben a tehetséggondozás a cél egy adott gyermekcsoportban, még tudatosabban át kell gondolni, hogy a mese feldolgozása és/vagy dramatizálása során mely gyermeknek milyen szerepet szánunk. Természetesen a nyelvi tehetségterületen jeleskedő gyermek saját szavaival, narrátori szerepben elmesélheti a már sokszor hallott mesét.

A meséken, mondókákon túl az e területen tehetséges gyermekek fejlesztése szóvonatos, asszociációs játékokkal, képekről való beszélgetésekkel egyaránt jól megvalósítható. Érdemes kiemelt hangsúlyt fektetni azokra a játékokra, melyek az érzelmek kifejezését, megértését szolgálják.

2. ZENEI TEHETSÉGTERÜLET

A népi játékok gazdag tárháza minden korcsoport számára széleskörű lehetőségeket kínál. Nyilván a hangszerek megszólaltatása is e terület szerves része. Gyakorlati szinten az óvodák nem rendelkeznek gazdag hangszertárral, azonban úgy vélem, hogy a 3–6 éves tehetségigéretes gyermekek fejlesztéséhez ez még nem okoz hátrányt, hiszen ebben a korban elsősorban a hangunkkal kell megtanulni bánni. Az ezen a téren kimagasló képességű gyermekek ritmusjátékokkal, énekes játékokkal fejleszthetők a leghatékonyabban. Egy-egy éneket felismernek-e annak eldúolt részletéből, tudják-e folytatni a megkezdett, esetleg csak dúdolt dalt. Nyilvánvalóan esetükben a hangképzés pontossága is kiemelt figyelmet érdemel.

Népmese dramatizálása során a zenei tehetségterületen jeleskedő gyermeket érdemes lehet buzdítani arra, hogy az adott meséhez kapcsolódó énekekkel színesítse a mese előadását, annak egy adott részébe bekapcsolódva.

3. TÉRBELI-VIZUÁLIS TEHETSÉGTERÜLET

A vizuális fejlesztésnek túl kell lépnie a szabad és a spontán keretek közötti rajzoláson. Kiemelten fontosnak tartom, hogy a vizuális tevékenységek során a gyermekek kezébe megfelelő eszközök (vastag, kihagyezett ceruza, életkornak megfelelő ecset...) kerüljenek, hiszen ez elengedhetetlen a fejlesztés elősegítéséhez. A fejlesztési lehetőségek gazdagítása érdekében fontos, hogy a gyermekek különböző anyagokkal találkozzanak, azok tulajdonságait megismerhessék – így kerüljön sor textílek feldolgozására (terítő, kisbatyu, illatszák készítése), lehetőség szerint agyagozásra, vagy só-liszt gurma figurák készítésére, termések felhasználására.

A népmese feldolgozása kapcsán a vizuális tehetségterületen jeleskedő gyermekek elkészíthetik a mese hátterét (akár egy nagy textillepedőre) festéssel, különböző agyagok felragasztásával, varrással.

4. TESTI-KINESZTIKUS TEHETSÉGTERÜLET

A nagymozgások fejlesztése az elsődleges, csak ezek után haladhatunk a finommozgások felé, teljes ideg-izom koordinációt szolgáló mozgásformák gyakorlásával. Fontos, hogy a gyermek a szabad és irányított gyakorlatok végzése kapcsán egyaránt a lehető legtöbbet mozoghasson a szabadban, friss levegőn. A kondicionális képességek, azaz az alaperő, gyorsasági erő, állóképesség mint alapfeltételek egyéni ütemű fejlesztése aktív pihenők beiktatásával segíti a mozgáskoordináció, fizikai képességek, akarat tulajdonságok, érzelmi erők fejlődését is.

Mesedramatizálás során a testi tehetségterületen bontakozó gyerekek a mese megfelelő részénél (a zenei tehetségterületen megmutatkozó gyermekek éneke alatt) bemutathatnak egy táncos-mozgásos előadást, melynek mozgássorát fantáziájuknak megfelelően akár ők is kitalálhatják.

5. LOGIKAI TEHETSÉGTERÜLET

A logikai-matematikai terület fejlesztése nem elterjedt, pedig sok lehetőséget foglal magába. A mennyiségi viszonyok összehasonlítása, szétválogatása, sorba rendezése, tulajdonságok csoportosítása, úrmennyiségek, egész-fél, részek viszonya, szimmetrikusság, oldaliség, kiterjedések, távolság, párosítás területein a gyermeki érdeklődés függvényeként.

Népmese feldolgozása során a matematikai tehetségterületen megmutatkozó gyermekekkel sorba lehet venni a „mi lenne, ha...” jellegű kérdéseket, ok-okozati összefüggéseket. A dramatizáláshoz készült kellékeket lemérhetik, összehasonlíthatják, pedagógus iránymutatásának megfelelően felállíthatják a megfelelő helyen (a legkisebb fa előrébb, a legnagyobb hátrébb kerüljön).

6. TERMÉSZETI TEHETSÉGTERÜLET

Főképp környezetünk növény- és állatvilágára koncentrálna értendő e terület rejtelseinek feltárása a gyermekek kutató, kereső, befogadó, problémaérzékeny beállítódásának segítségével. Fontos a gyermeki kíváncsiság kielégítése, különböző irányokba fordítása, reális és élményszerű tapasztaltatás útján, így tehát megfigyeléssel, vizsgálatokkal, mérésekkel, kísérletekkel, gyűjtésekkel. Fontos a hálószerű gondolkodás alakítása, azaz minden összefügg a környezetben.

Egy népmese feldolgozásakor az e területen tehetséget mutató gyerekeket meg lehet bízni azzal, hogy egy-egy, a mesében szereplő állatról minél több információt gyűjtsenek (természetesen pedagógusaik, szüleik segítségével), a dramatizálás során pedig az adott állat bőrébe bújhatnak (Füllér, 1999).

7. INTERPERSZONÁLIS ÉS INTRAPERSZONÁLIS KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE

A tehetségek kisgyermekkorai kibontakozása csak akkor valósulhat meg igazán, ha a gyermekek érzelmi és társas fejlődése is megfelelő alapokra épül, biztonságélményük és kötődésük érzékeny készségei egyaránt támogatást

kaphatnak (Pap – Fehér – Lehoczky, 2020). Hiszen nem a képességek fejlesztésének kell első helyen állnia a korai tehetséggondozásban, hanem a megfelelő teherbíró képességek megerősítésének, amely a legfontosabb gyökerét jelenti a növekedésnek is. E területek fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyermek a későbbiekben önmegismerővé, önelemzővé, önfejlesztővé és önerősítővé válhassanak. Kiemelten fontos területek ezek, hiszen sok tehetségígéretes gyermek esetében éppen ezek a gyenge pontjaik.

A mese csoport szintű dramatizálása kiváló lehetőséget nyújt ezen területek fejlesztésére, amennyiben az eljátszott és ezáltal megélt érzelmek tudatosításra, feldolgozásra kerülnek (Nagy, 2012).

Összességében bizonyos, hogy „a gyermekek az első hat életévükben tanulnak a legboldogabban és a leghatékonyabban” (Nagy, 2012, 44). Gardner kutatásai megerősítették azt is, hogy az intelligencia az agy különböző területeire összpontosul, mely területek egymással kapcsolatban állnak, egyik terület a másikra épít, de szükség esetén képesek önállóan is működni, és megfelelő körülmények között ezek a területek fejleszthetők (Nicholson–Nelson, 2007). Bízunk abban, hogy a kisgyermekkorai tehetséggondozás legfőbb kísérői, az óvodapedagógusok és a szülők számára is egyaránt használható gondolatokat nyújt a gyermek személyiségfejlődésének komplex támogatásában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Fehér Ágota (2015): *A belső fény kibontakoztatásának útján – a kisgyermekkorai tehetséggondozás lehetőségei*. In: Katolikus Pedagógia, 3–4. sz. 54–66.
- Füllér Gizella (1999): *Tehetséggondozás korai gyermekkorban?! In: Iskolakultúra, 3. sz. 32–38.*
- Nagy Jenőné (2012): *Tehetségigéretes gondozásának elmélete és gyakorlata. Módszertani könyv óvodapedagógusoknak. Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel* sorozat 6. kötet, Óvodapedagógusok Szakmai Egyesülete, Szolnok.
- Nicholson–Nelson, Kristen (2007): *A többszörös intelligencia*. Budapest: Scholastic, SZIA.
- Pap Ferenc – Fehér Ágota – Lehoczky Mária Magdolna (2020): *Tehetség és lelki támasz – a kötődés szerepe a tehetséggondozás folyamatában*. In: Bíró Violetta (szerk.): *Befogadó óvoda, befogadó iskola*. Eötvös József Főiskola, Baja, 97–114.